

Rolf Schneider

Tabu

Poročali bomo o vzponu in padcu Siriusa Karnapkeja, o zmagi in koncu neke ideje. Ta konec je bil nenaden. Omamljeni stojimo sredi ruševin in gledamo, kako je naša okolica padla nazaj v stanje, za katerega smo mislili, da je že davno premagano. Preostane nam samo to, da poročamo o tako tragično preteklem.

Karnapke je bil podoba stoletja. Kdo se pri takih pojavih še sploh vpraša »Od kod« in »Zakaj«? Občasno pa so vseeno spraševali po tem; zato se tu poroča o njegovih začetkih.

Prišel je iz globine. Njegova mati, baletka v nekem majhnem gledališču, je umrla nekaj dni po porodu, potem ko si je on opomogel; njen prispevek k svetovni zgodovini je bil s tem izpolnjen; tega sicer ni mogla vedeti, jo pa zato vseeno zelo cenimo; ime ji je bilo Mizzi. Karnapkejev oče je imel poklic heroičnega tenorja. V mladih letih so ga slavili kot zvezdo neke kraljeve dvorne opere, vendar je utrpel hitro izgubo glasu in se kasneje podal na manj bleščeča potovanja od enega mestnega gledališča do drugega; na enem od njih je spočel Siriusa. Otroka, na pol siroto, je obdržal pri sebi; Siriusov deški svet je bil zastrt z umazanim mrakom, osvetljen z umetno svetlobo; obdajale so ga kulise, rja, šminka in izparevki razgretih pevk Wagnerja. Tam se je otroško plazil naokrog. Tu je našel svoj, odsev v napol slepem zrcalu očetove garderobe, posedal po ščetinastih sedežih, se kot kača igrivo zvijal med kostumi pavlihe in drugih figur. Morda ujel, kako je nadzorNIK pred nastopom otipaval trdo zadnjico prvega soloplesalca, z vzdihljaji; videl roko basista v mogočnem dekolteju heroine. Nato se je škripaje dvignila zavesa; slabo je zvenel ton iz očetovih razjedenih glasilk, zasmehovan od trombonov in tub; cmeravo je moral pačiti svoj otroški obraz, saj je že dolgo in boleče trpel zaradi srednjega ušesa. Izčrpan blišč, umazana strast in dvojna morala takšnega sveta spektaklov so se že od malega prijeli njegovih možganov, povzročajoč v njem željo po osvobojenosti in spremembi.

Njegov oče je umrl na siromaški postelji; Sirius, desetleten, je prišel v cerkveni konvikt. Strogost in tišina. Somrak v pergoli, kadilo, rožljanje rožnega venca, asketske ustnice menihov. Bil je ministrant in

vzoren gojenec, suh bledoličnik z otroško iskrivim duhom. Predstavljam si, da je prehod na red in disciplino nanj deloval odrešujoče, na začetku; kmalu pa je odkril napako. Neki pater je masturbirajočega dečka potegnil iz polteme zidne vdolbine; že to, da se je moral skrivati, je bilo ponižujoče; udarci po zatilju, hrbtu in zadnjici ter zaukazano klečanje pred oltarjem, dvajset očenašev in zdravamarij; zakaj pravzaprav? Čepe in trzajoč, premlevajoč solze, mrmrajoč latinščino, je premišljeval o neenakopravnosti tega sveta. Biti kaznovan za nekaj, kar je drugod dovoljeno; saj se je spominjal. Vendar ali se otroška prsa niso razširila, ko je prišel sem, kjer sta vladala tišina in pravilo? To je seveda zadevalo kreaturno in kje drugje že davno postavljeno pod druga pravila. Antinomije so brez smisla ležale naokrog v sedanosti; pa naj si človek najde mesto v njej. Rezultat pri njem, Siriusu, je tako bilo kljubovanje, negotovo razglabljanje, sililo ga je v prihodnost.

Na zunaj prilagojen je zapustil ustanovo, osemnajstleten. Na univerzi je vpisal, kot je bilo pričakovati, teološke predmete, nato je kmalu prešel na filozofijo in zgodovino. Na mah mu je zmanjkalo denarja, ki ga je za študij dobil od cerkve, nekako pa je moral živeti: stopil je v službo določenega etablismaja v tako imenovani sumljivi ulici. Zmeraj je toplo pripovedoval o teh časih. Do njega so bili prijazni in redno so mu plačevali. Vsak večer je na vratih stegoval prst, režal rezanje obetajoče naslade in med urami nedela bral Spenglerja, ki ga je drugače nosil v zadnjem žepu: bral ga je v svetlobi rdeče luči. Promoviral je s šestindvajsetimi z delom »Strukture socialne utopije pri Machiavelliju in Mohrusu«. Potem je bil nakladač premoga na neki trgovski ladji. Tako je videl Tahiti, Gauguinov otok z nagim mesom; bil je učitelj na šoli za gluhoneme, potem ko se je vrnil, in petnajst mesecev urednik nudističnega lista. Nič od tega ni bilo več kot priložnost za zaslužek; toda, če gledamo nazaj na vse to, najdemo skrivno povezavo s svetom njegovih idej. Njegovo delo je vztrajno raslo. Karnapke je imel dvaintrideset let, ko je izšlo. »Svoboda, red in moralni zakon«. Malo knjig je naletelo na takšen odmev; seveda: katera knjiga bi si ga sploh zaslužila? Bil je to produkt tridesetletnega in zelo pisanega življenja, sfiltriran, vključen v čas, katerega skelet je razkrival tekoč in mojstrski jezik. Karnapke je govoril o stvareh, ki jih je vsakdo poznal, videl, vedel, si jih sam lahko povedal; Karnapke pa jih je rekel na glas. Uspeh je zagotovljen zmeraj, ko artikuliraš splošno stanje zavesti. Karnapke je dokazal, da je seksualni tabu v moderni družbi predrt, preluknjan in s tem izginul. Dokazuje za to je bilo najti vsak dan: striptiz in promiskuiteta, revije z golimi ženskami in filmi Ingmarja Bergmana. Z roko v roki s tem pridobivata pri vrednosti obsceno in prostitucija: omenjen je bil visok socialni status play-girl, sveta perverzija pri Malpartu, kult prostitutke pri Henryju Millerju in Brechtu. (Karnapke je ljubil pesništvo.) Obstoja seksualnega tabuja se oklepa samo še formalno izročilo, ki s tem hrani zakonike, kaznilnice pa polni z ekshibicionisti. Kdaj torej, je zaključil

Karnapke, bomo imeli dovolj poguma in kdaj bomo dovolj dosledni, da se bomo rešili tega strašila našega mišljenja in čutenja? Kdaj bomo končno porinili seksualni tabu s preperelega podesta?

To je dišalo po razvratu. Karnapke je dokazal, da je bil drugačnega mišljenja. V nadaljevanju je prikazal zgodovinske dosežke seksualnega tabuja; celoten razvoj stare celine temelji na njem; monogamija, čistost sta dali dinastije, papeže in pesnike; od predpasnika sramežljivosti do zimskega plašča je, tako gledano, velikanski civilizacijski korak. Vse je potekalo krasno s starim moralnim zakonom, dokler je trajal, toda tega je zdaj konec; grozila sta prenehanje in razpust! »Kjer stari tabu ni več nič vreden, poiščimo novega,« je rekel Karnapke in ga tudi takoj predlagal. Seksualni tabu zadeva enega od dveh nagonov za biološko samoohranitev človeške vrste: razmnoževalni nagon. Obstaja pa še eden: tisti za uživanje hrane. Zakaj ne bi njega tabuizirali? To je zvenelo nenavadno. Vendar tudi logično. Regeneracijski tabu (kot ga je imenoval Karnapke) je bil nov, s tem nerabljen in obetal je dolg obstoj. Karnapke je postregel s številnimi dokazi iz zgodovine, omenjal je židovska pravila prehranjevanja in svete obede kultur in religij vse do krščanskega obhajila. Zakon kot prehranjevalna, ne kot spolna skupnost, zakaj pa ne? Muslimanska žena si sramežljivo zakriva usta kot predel tabuja; tančica povsod po licu; Karnapke je brskal po sledih in usedlinah, zbiral. Brali smo ga prestrašeni in z razumevanjem, na koncu. Prisila je bila močna, možnost edina. »Ustanovimo regeneracijski tabu!« je zapovedal Karnapke in takoj nato že dobavil zapovedi. Izhajale so iz njegove splošne določitve tabuja, zadevajoč: kot prvo zakrivanje področja tabuja, kot drugo izločitev tabuiziranega dejanja, kot zadnje pa vsesplošno izobčenje vsakogar, ki se prekrši; uporabo teh pravil v podrobnostih vsakdana je prepustil domišljiji bralca. Knjigo si zaprl popolnoma zmeden. Dišalo je po prevratu.

Vemo, kaj se je potem zgodilo. Karnapkejev stokajoči založnik je natisnil tisoče in tisoče izvodov »Svobode, reda in moralnega zakona«, vsak teden, denar je kot široka reka plaval na njegov konto: izpustil je predirljiv krik zmagošlavja, in to je bilo zadnje, kar je v javnosti spregovoril, saj je od takrat naprej nosil naustnik. Pri tem ni bil prvi in moral je poskrbeti za to, da ne bi bil zadnji. Medtem ko je štirideseti ponatis »Svobode, reda in moralnega zakona« napolnil izložbe knjigarn, so v podobo ulic stopili mladi ljudje v sandalah in z zakritimi usti, na telesu nič drugega kot lastne kodre. (Imeli smo vroče poletje.) Začeli so se zbirati tisti, ki so bili po stari navadi oblečeni, prišlo je do glasnih diskurzov, ki pa so ostali enostranski: Karnapkejevi učenci so ostajali tiho, kajti oviral jih je naustnik. Stari moralni zakon se je odločil za zadnji korak. Prišlo je do tiste slavne aretacije Triindvajsetih; komaj se je razvedelo o tem, že so (po do takrat veljavnem pojmovanju) nagci zasedli svoja mesta, stali so predvsem pred kaznilnicami, bilo jih je vedno več, kopičili so se, mesta so postajala svetlejša od nezakritega

človeškega mesa, katerega svetlobo je reflektiralo popoldansko sonce, bilo je le nekaj senčnih točk, bili so lasje na glavah, bili so pisani in temni naustniki, bili so še po starem oblečeni, ki so se rinili mednje iz radovednosti, iz nuje po redu, vendar so jim kmalu strgali obleko s telesa, jo razkosali v trakove za naustnike, jih nevoljnim in zmedenim povili okrog ust: trakovi iz poletnega blaga ali iz uniform policije; medtem je sonce zašlo, večer je zapolnil deželo, alabastrsko se je svetilo meso v temi mest; okoli polnoči so se odprla vrata kaznilnic, Triindvajsetim vrnila njihovo svobodo; nekoliko kasneje je v glavno mesto odločno zakoračil sprevod mladih moških in žensk, nesoč v eni roki po en primerek »Svobode, reda in moralnega zakona«, z drugo pa nosilnico, v njej moškega mišičaste postave, z gospodovalnimi sivimi očmi: Siriusa Karnapkeja, preroka, oznanjevalca; nemo so se povesele glave, roke so se dvignile, dlani zaploskale. Karnapkejeva nosilnica se je pomikala nad njimi in med njimi. Sprevod se je končal pred predsedniško palačo. Državni poglavar je z balkona vrgel svoj smoking, slišalo se je ploskanje. Z zastrtimi usti, drugače nag, je predsednik stopil na trg in Siriusu Karnapkeju izročil zlat ključ za njegovo palačo: to je simboliziralo popolno zmago novega. Bil je to eden najbolj nekrvavih prevratov svetovne zgodovine.

Iz dneva v dan se je sedaj spreminjalo naše življenje in naše navade. Svět za moralo, ki ga je sklical Sirius Karnapke, je med množico tedensko vrgel nove zapovedi. Oblečeno v sandale in naustnike, drugače nago, je ljudstvo hodilo po ulicah, stopalo iz avtomobilov, se gnetlo v urade in javna prevozna sredstva. Draženja med spoloma, do katerih je pri tem lahko prišlo, so veljala za rahlo neprijetna, nikakor pa ne za nespodobna: podobno kot prej glasno krunjenje želodca, ki je sedaj veljalo za skrajno nespodobno, zato je bilo priporočljivo, da si svojo lastno hišo zapustil sit. Tudi zadovoljevanje seksualnih potreb se je sedaj mnogokje izvajalo kar v javnosti: sedaj si to počel, kot si prej jedel vročo hrenovko ob stojnici, vlačuge so imele status bivših knjigar-nark; javne hiše so cvetele kot prej dobre restavracije; vsaka velika blagovnica je svoja nadstropja z osvežili nadomestila s postajami javno kupljive zabave. Erotomanija je bila zasmehovana prav tako kot požrešnost prejšnjih dni; spolne delikte so sedaj kaznovali kot nekoč manjše kraje živil. Odslej je zakon predstavljal obmizno skupnost; obedovanje s tujcem je pomenilo prevaro, za to si lahko vložil prošnjo za ločitev.

Nošenje naustnika je bila dolžnost. Kdor se je pod milim nebom pokazal z razgaljenimi usti, tega je moralna policija aretirala; skupine ustnih nudistov (včlanjenih v klube) so se dobivale le v strogo zagrajenih parkih. Na robu velikih mest so nastale razvpite četrti, nad katerimi je visel vonj po vroči koštrunovi masti in česnu: v zaprtih prostorih si se z golimi usti predal brezsravnim prehranjevalnim orgijam, medtem ko so se v poltemi uličic dvomljive osebe z ne kaj več kot koščkom gaze pred ustnicami ponujale za skupen obed, tako da so dražljivo rožljale

z noži in vilicami. Naustnik uglajenega meščana je bil gosto tkan, prodajali so jih v številnih barvah; obdajal je obe čeljusti, kazal modno zelo privlačne predloge za odprtino, narejeno za nos, kajti ta je sedaj bil namenjen dihanju, in sicer izključno: ustnice so bile tesno zaprte. Nič ni bilo bolj neprijetno, nič bolj perverzno kot pogled na momljajoče čeljusti za naustnikom. To pa je pomenilo: govor, vsaka beseda v javnosti je bila prav tako nemogoča, in če sem rekel, da je bil zakon obmizna skupnost, je bil v enaki meri tudi pogovorna skupnost.

Iz našega življenja so izginila govorna gledališča. Kino se je vrnil k nemim filmom. Orkestri so bili očiščeni slehernega pihalca, in operno petje je doživelo svoj konec. Literaturo so ustvarjali izključno za tiskanje. Radio je ponujal celodnevne glasbene programe, ki so jih prekinjali samo z najnujnejšimi obvestili, in te so posredovali z Morzejevimi znaki. Jazz je osiromašiel na godalne instrumente; prav nasprotno pa je balet doživel nov razcvet, in potujoče pantomimne skupine so se začele valiti v našo deželo, da bi se tukaj ustalile v naših izpraznjenih gledališčih. Cerkve so svojo dejavnost omejile na igranje orgel in ustanavljanje samostanov molčanja.

Seveda je včasih treba kakšno stvar sporočiti tudi izven zakonske skupnosti. In prav tu se je dokazala moč in modrost novega moralnega zakona; neverjetno, koliko nepotrebnega je do tedaj bilo v medčloveškem sporazumevanju: šlo je tudi z manj. To se je lahko sporočalo z gestikulacijo ali prek tablic za pisanje. Gestikulacija je izvirala iz prakse gluhonemih in so jo hitro posodobili. Naše ljudstvo se je razdelilo v dve stranki: v pripadnike gest in pripadnike tablic; prepirali so se o prednostih obeh sistemov, burno, toda nemo. Tako je bilo zadoščeno tudi pluralizmu.

Po tem, ko je Sirius Karnapke prevzel ključe, je parlament še enkrat zasedal. Čisto rutinsko. Goli in zakritih ust so novemu predsedniku izkazali spoštovanje, nakar jih je le-ta z oblastniško kretnjo razrešil: zaradi molčanja njihovo početje ni imelo nobenega smisla več. Seveda nočem prikrivati, da je Karnapke imel tudi nasprotnike: lastnike tekstilnih tovarn in modnih hiš z oblačili; vsi, razen manjšine tistih, ki so izdelovali naustnike, so izpraznili svoje bančne račune, zapustili posestva in zbežali v barbarsko tujino. Med tistimi, ki so ostali v deželi, jih je največ prešlo v opozicijo proti Siriusu Karnapkeju iz vrst zobozdravnikov in dentistov: ti so se sedaj čutili odrinjene na status ginekologov in urologov prejšnjih dni; poleg tega so se bali naraščajočega pojavljanja kariesa. Tudi nekrvav preobrat ustvarja nevoljo in ima svoje žrtve.

Tu se bom ustavil. Čas je, da v poročilo uvedem tudi svojo lastno, zelo skromno osebo. Spadal sem med najzgodnejše Karnapkejeve pristaše: lahko si laskam, da sem prvi objavil himnično recenzijo »Svobode, reda in moralnega zakona«; bil sem eden od Triindvajsetih, z aretacijo katerih je bila uvedena mogočna Karnapkejeva zmaga. Kar-

napke me je dan po zmagi poklical k sebi. Trepetajoč od spoštovanja in sreče sem stopil predenj, ki se je pretegoval za svojo direktorsko mizo. Zvil sem se v priklon. Karnapke je potrkal na les in s tem spet odvil moj hrbet. Mogočni se je smehljaj, se z nohti desnice praskal po dlakah na prsih. Potem mi je pred nos pomolil tablico za pisanje. Všeč si mi! Zopet sem se zvil. Pod obraz mi je sedaj držal drugo tablico z novim napisom: Bi hotel biti moj tajnik? Solze so tekale iz mojih oči in kapljale v naustnik: solze hvaležnosti.

Tako sem pričel z delom v predsobi mogočnega, pisal sestavke, posredoval obiske, pripravljaj sestanke sveta za moralo in radijske glasbene programe: bilo je to zelo srečno obdobje mojega življenja. Castil sem ga. Zdelo se mi je, da ga moj pogled gane, iz dneva v dan bolj, več kot četrta leta. Nekega jutra, ko sem kot ponavadi stopil v njegovo sobo, si je pravkar odvezoval naustnik. Začel sem drgetati. Končno je vzel blago z ustnic, in zaprlo mi je sapo: ugledal sem njegovo goloto, bila je to izjava njegove ljubezni. Nato je Karnapke odprl usta, malo pokašljaj, s koničastim jezikom porinil slino v kotičke, prek rožnatega mesa ustnic, se le kratko nasmehnil, globoko vdihnil, začel govoriti z menoj, pri čemer pa je njegov obraz trzal, se močno gubal, njegove ličnice so se napihnile, kri je vidno udarila pod njegovo čelo, roka se je skrčila v pest, udarila na les pisalne mize; tako mu je uspel začetek, ko je izdaval: Ali bi t-. Toda zobnik je še enkrat prekinil stavek, Karnapkejev obraz se je spačil, šele divji napor mu je podaril naslednji vokal: bi zajtrkoval z mano? Karnapke, sem spoznal, je jecjal, in to močno.

To me je nenavadno zadelo. Moje odkritje me je tako zaposlovalo, da sem se komaj zavedal velike moralne sreče obedovati skupaj z njim; zapolnjevale so me nezaupljive misli, pregal sem jih, toda vrnile so se. Karnapke je sedaj redno jedel skupaj z menoj. Odkril sem, da je nehal jecljati zmeraj, ko ga je obdala močna tema. Najini nočni obedi, v prostoru brez luči, so bili obširni, malodane neskončni, in Karnapke – to pravim, čeprav z bolečino v srcu, ker se je moje spoštovanje do njega zaradi tega zmanjšalo, toda v preveliki bližini se tudi nepopolnosti pokažejo bolj razločno –, Karnapke, pravim, je v takih trenutkih začel čvekati. Doumel sem, zakaj si je nekoč služil kruh ponoči: v takratnih okoliščinah je to bil eden redkih zanj možnih intelektualnih pomožnih poklicev. Živela sva v vzorno veljavnem moškem prehranjevalnem zakonu. V mojih prsih je počasi rovarilo nezaupanje.

Ali se dogaja, da so nekatere duše dovolj občutljive, da napovejo še nesluten obrat svetovne zgodovine? Še več: ali ta duševni impulz šele povzroči takšno spremembo? In ali je mogoče, da imam jaz tako dušo? Vprašanja zvenijo pomembno. Ne morem si kaj, da nanje ne bi odgovoril pritrdilno. Vse, kar je sedaj sledilo na zunaj, je treba razumeti kot obseg moje neverjetne nadarjenosti.

Zgodilo se je, da so se v ulično podobo nenadoma znova začeli mešati ljudje v puloverjih in hlačah; usta so bila še provizorično pokrita

z odvihanim ovratnikom, vendar je vsakdo v tem lahko videl provokacijo. Novico smo pred Karnapkejem prikrivali; ta čas je bil občutljiv, saj je imel zobobol. Kmalu zatem pa se mu je razkrilo: pred predsedniško palačo se je zbirala množica pokritih po telesu, vódena od bivših opernih pevcev in oficirjev rešilne vojske; zvonili so vsi cerkveni zvonovi, množica je obsceno tulila. Karnapke je vse to gledal stoječ ob oknu, se umaknil, vključil alarm, dirjal po hodnikih, njegovo telo je postalo rdeče kot rak, krilil je z roko, postajal je vedno bolj vznemirjen, pri tem mu je spodrsnilo, padel je po stopnicah in za nekaj časa obležal nezavesten. Zmedeni smo ga obkrožili: jaz, tajnik in pripadniki njegove telesne straže, mišičasti možje. Že po eni minuti je spet prišel k sebi, potegnil s sebe naustnik in iz čeljusti izvlekel zlomljen kočnik. Pogledoval ga je in zraven nekaj momljal. Nenadoma je utihnil, bolščal, se tako rekoč gledal od znotraj, na zunaj pa še vedno v zob, mehanično je ponovil svojo izjavo, toda nekoliko jasneje (razveljavitev razveljavitve, kočniški Hegel). Besede pa so mu tekale brez obotavljanja: Karnapke ni več jecljal. Nato je začel skakati in rjoveti, tolkel se je po golih bedrih in kričal: Govorim lahko, na svetlobi lahko govorim, šele sedaj bodo videli, kdo sem jaz! Kričal je in skakal, da so se mišičnjaki telesne straže vzhiceno umikali, tudi sami pričeli tekati po palači in bežati na prosto. Pri tem so odprli vrata palače, namesto njih so vanjo vdrli uniformiranci in aretirali še vedno kriččega in skakajočega Karnapkeja. Rad bi omenil samo še to, da so ta prevrat plačali in podprli tovarnarji iz pregnanstva; brezplačno so dali razdeliti oblačila med ljudstvo, ki jih je takoj razgrabilo. Zmrzovali so, saj je medtem napočila zima.

Odtlej spet opravljam poklic, za katerega sem se izučil: sem komandant gasilskega avtomobila, delam pa tudi pri ceveh. Ob nedeljah, ko sem doma, včasih vzamem v roke pas z infra rdečimi žarki, ki omogoča bivanje brez oblek tudi v najhujšem mrazu, katerega proizvodnjo pa je svet za moralo prepozno naročil. Občudujem solidno konstrukcijo, ga potem zopet odložim, z vzdihom pogledam navzgor in k oknu, za katerim je spet vroče poletje.

Prevedla Rosanda Volk

Rolf Schneider, rojen leta 1932. Svobodni pisatelj, eden najzanimivejših vzhodnonemških avtorjev, ki je prejel vrsto literarnih nagrad. Piše radijske igre in pripovedi, njegov najbolj znan roman pa je *Die Tage in W.* (1966). Zgodba *Tabu* je iz knjige *Die andere Zukunft. Phantastische Erzählungen aus der DDR*, izšle pri založbi Suhrkamp leta 1982.